

3. Опанасюк О. Трійця з передпілля Києва. — Житомир: АСА, 1999. — 64 с.
4. Тимошик М. «Рідний край раз у раз мене кличе до праці...» (Іван Огієнко як поет) // Слов'янське віче. — 1997. — №3. — С.167.
5. Тіменик З. Іван Огієнко (Митрополит Іларіон): Життєписно-бібліографічний нарис. — Львів, 1997. — 228 с.
6. Шинкарук В. Літературна Житомирщина: біобібліографічний довідник. — Житомир: Льонок, 1993. — 112 с.
7. Воротняк Т. «Наша культура» як продовження програми однойменного варшавського часопису // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: науковий збірник (серія історична та філологічна). — Випуск III. — Кам'янець-Подільський, 2006. — С. 63-72.
8. Тимошик Микола. «Лишуть навіки з чужиною...»: митрополит Іларіон (Іван Огієнко) і українське відродження. — Вінніпег-Київ: Український православний Собор — Наша культура і наука, 2000. — 548 с.
9. Ляхощкий Володимир. Просвітитель: видавничо-редакційна діяльність Івана Огієнка (митрополита Іларіона). — К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2000. — 528 с.

The article is elucidating relations of the great Ukrainian scientist, poet and prime-priest Ivan Ogienko et known Russian Soviet poet Demyan Byedny; their ways closely interlaced at the beginning of XX century, but fast became contrary.

Key words and word-combinations: education, poems et verses, philological interests, emigration, church.

Отримано: 20.03.2009 р.

УДК 070:323.13(=161.2)(477)

В. В. Лизанчук

Львівський національний університет імені Івана Франка

ЖИТТЕДАЙНИЙ ДУХ РОЗВИТКУ ТА УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ УКРАЇНИ

Розглянуто націоналізм як надпартійне явище, його сучасні особливості у контексті розбудови Української держави; в студентських матеріалах прокоментовано лист Оксани Харченко з Києва «Розбуди в собі націоналіста», опублікованого в газеті «Українське Слово»

Ключові слова та словосполучення: ідеологія, націоналізм, патріотизм, засоби масової інформації, українська мова, культура, мораль, духовність, національна свідомість, державницьке мислення.

Утвердження України — морально здорової, суверенної, незалежної, правової, соціально розвиненої, демократичної держави — залежить від національного духу кожної особистості, які в єдності творять націю. «Нація — це найсильніша всенародня природна організація, що найповніше приносить народові користі політичні й духовні» [1, с. 12], — підкреслював Іван Огієнко. Адже «все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хвороб-

ливий сентименталізм фантастів, що раді би широкими «вселюдськими» фразами покрити своє духове відчуження від рідної нації» [2, с. 284], — наголошував Іван Франко у статті «Поza межами можливо-го» і продовжував: «Ми мусимо серцем почувати свій ідеал, мусимо розумом уянювати собі його, мусимо вживати всіх сил і засобів, щоб наблизуватись до нього, інакше він не буде існувати і ніякий містичний фаталізм не створить його там, а розвій матеріальних відносин перший потопче і роздавить нас, як сліпа машина» [2, с. 285].

Нинішня соціально-економічна, політико-ідеологічна, морально-психологічна криза в українському суспільстві викликає тривогу серед студентів Львівського національного університету імені Івана Франка — майбутніх журналістів. Вони аналізують, осмислюють ситуацію в країні, пишуть про це в газетах, розповідають у теле- і радіоопередачах. Студенти IV курсу, які опановують спеціалізацію «Журналістська робота на радіо», коментували лист «Розбуди в собі націоналіста» Оксани Харченко (Українське Слово. — 2007. — 12 груд.). Запрошую ознайомитись з роздумами студентів.

Націоналізм без стереотипів

Для того, щоб розбудити в собі націоналіста, потрібно плекати українську мову, пісню, звичаї, традиції, бо ці духовні багатства ідентифікують нас, як націю, наголошує Оксана Харченко.

Частково погоджуюся з авторкою статті, але вважаю, що цього замало: бути справжнім націоналістом — це не просто вдягати вишиванку і говорити пафосні промови з трибун про те, як «я люблю Україну». На мою думку, націоналізм для українця сьогодні — це дуже серйозна, важлива державотворча проблема, яка потребує насамперед глибокого усвідомлення і вивчення багатьох деталей з історії України.

Ми часто чуємо такі слова: націоналізм, націоналісти, націоналістичні організації. Їх, на жаль, вживають як означення чогось негативного, такого, що потребує осуду, не є допустимим. Якщо запитати засуджувача націоналізму, що таке націоналізм, він, здебільшого, не дасть прямої відповіді, а вдасться до аналогій, згадуючи фашизм, нацизм (скорочена назва німецького націонал-соціалізму), згадає ще «бандерівщину». Але чіткої відповіді на запитання, що ж таке націоналізм, отримати не вдасться, а відсутність чіткої відповіді — це свідчення відсутності знання.

У книзі «Націоналізм» відомий сучасний дослідник націоналізму Ентоні Сміт пише: «Націоналізм — це ідеологія, яка ставить у центрі своїх інтересів націю і прагне сприяти її розквіту. Є три завдання націоналізму: національна автономія, національне об'єднання й національна ідентичність. На думку націоналістів, нація не спроможна вижити без достатнього прояву всіх трьох завдань.» [3, с. 207]. Також Ентоні Сміт використовує таке визначення націоналізму: «Ідеологічний рух за здобуття й збереження автономії, єдності та ідентичності населення, представники якого вважають, що вони становлять реальну або потенційну націю» [3, с. 207].

Етнічний довідник так подає сучасне значення терміну: «Націоналізм — світоглядний принцип, який притаманний представникам народу, що виборює своє право на розбудову власної держави, тобто прагне перетворитись на націю. Для ХХ століття, особливо його другої половини, це широко розповсюджене явище, зумовлене крахом світової колоніальної системи. Після розпаду СРСР у серпні 1991 р., націоналізм, як один із способів розвитку світової співдружності народів, вступив у свій черговий етап» [4, с. 141].

Політичні словники так трактують слово «націоналізм»: 1) світогляд і система політичних поглядів, яка проголошує пріоритет національних цінностей щодо усіх інших [5, с. 262]; 2) один з основних принципів державного устрою, коли нація розуміється як одержавлений етнос [6]; 3) перетворення відданості своїй нації у тверді принципи та програми [7, с. 432]; 4) специфічний стан свідомості етносу і соціально-психологічних орієнтацій людей, а також сполучені з ними ідеологія, теорія і соціальна практика [8]. Е.Геллнер пише, що «націоналізм — це передусім політичний принцип, який вимагає, щоб політичні і національні одиниці збігалися» [3, с. 184].

Головною в націоналізмі є ідея державності, незалежності та самостійності. Але держава — не самоціль, а форма й засіб організації повноцінного життя народу. Народ — це не тільки корінний етнос, а й усі етнічні меншини. І дійсний (не змішаний із шовінізмом, з його намаганнями довести виключність та зверхність «своїєї» зростаючої етнонації) націоналізм обстоює право на державність усіх (як корінних, так і некорінних) етнічних угруповань народу.

Якщо говорити про український націоналізм, то виявляється, що й у цьому питанні є ще багато недовивченого. Найбільшою помилкою, на мою думку, є те, що український націоналізм у багатьох асоціюється виключно з ім'ям Степана Бандери, Організацією Українських Націоналістів (ОУН), Українською Повстанською Армією (УПА) та з Західною Україною. Частково це так, але тільки частково. Бо зародився український націоналізм задовго до Дмитра Донцова та Степана Бандери. Відомо, що ще українському визвольному рухові кінця ХІХ ст. була конче потрібна національна ідея. Предтечею її стала вся національно-визвольна тема у творчості Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. І на вимогу часу сформулював її саме автор «Самостійної України» Микола Міхновський. У жодній енциклопедії, виданій за часів комуністичного тоталітарного режиму, не знайдемо і згадки про цю історичну постать в історії української політичної думки. Причини такого замовчання зрозумілі: Микола Міхновський був перший, хто на межі ХІХ-ХХ століть сформулював кінцеву мету української національної боротьби: «Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпат аж по Кавказ» [9, с.432]. Прикро, але навколо українського націоналізму, головними цілями якого є національна держава, національне об'єднання й національна ідентичність, створено багато легенд і міфів.

На мою думку, щоб пробудити в собі націоналіста, українцю насамперед слід позбутися певних стереотипів, які стосуються всього

національного, нав'язаних нам ще з радянських часів. Насамперед, це питання ОУН та УПА. Офіційне невизнання УПА, як сторони, яка воювала за незалежність України у Другій світовій війні, пов'язане з цілим комплексом стереотипів.

Стереотип №1: Воїни УПА, як і всі інші українські націоналісти, ненавиділи росіян

Доктор історичних наук Віталій Масловський у праці «З ким і проти кого воювали українські націоналісти в роки Другої світової війни» зазначає: «Бандера писав: наша лінія дії була чітка — готовність до приязних взаємин і до спільної війни проти большевицької Росії і тільки проти неї» [10]. Автор праці потім підкреслює, що, «як бачимо, тут вираз «і тільки проти неї» визначає досить багато, якщо не все». Спекулюючи словами Бандери, Віталій Масловський намагається довести, що воїни УПА ненавиділи росіян. Насправді воїни УПА ніколи не виступали проти російського народу. Публіцисти періодичних видань УПА упродовж 40-х рр. наполегливо пояснювали різницю між російським імперіалізмом і російським народом, підкреслюючи, що борються лише проти московського імперіалізму. В «Українському повстанці» за 1943 рік читаємо заклик до солідарності з усіма націями, у т.ч. й росіянами, до спільної боротьби проти «большевицько-сталінського поневолення».

Стереотип №2: ОУН та вояки УПА співпрацювали з німцями

Історик Віталій Масловський писав: «Звичайно, бандерівці вірно служили Гітлеру, сподіваючись отримати якісь крихти зі столу хазяїна» [10]. Насправді, якщо відкинути нав'язані комуністичною пропагандою узвичаєні стереотипи мислення, то для українців як Сталін, так і Гітлер були, по суті, катами одного штибу (дійсно, звільнення України від німецької окупації принесло іншу окупацію — більшовицьку і поневолення: репресії, депортації, голод). Відомо, що комуністичний вождь Сталін за десятиліття зведення нової російської імперії винищив значно більше українців, аніж нацистський вождь Гітлер винищив за кілька років окупації. Отже, українцям, «не за Україну, а за її ката, довелось пролити кров...» (Тарас Шевченко). І лише вояки Української Повстанської Армії, воюючи проти обох поневолювачів, проливали кров тільки за рідну землю, за Україну. До речі, наскільки нам відомо, узвичаєні в СРСР звинувачення УПА у співробітництві з німцями жодних документальних підтверджень (укладання офіційних угод, договорів, пактів тощо) не мають! Більше того — офіційні документи рейху, доступ до яких став можливим лише після розпаду СРСР, свідчать якраз про протилежне. Ось, зокрема, як розцінювали діяльність ОУН та УПА самі німці:

«Документ 106. 25 листопада 1941 р. Айнзацкомандо С/5 поліції безпеки і СД... Незаперечно встановлено, що рух Бандери готує повстання у Рейхскомісаріаті (Україна), мета якого — створення незалежної України. Всіх активістів руху Бандери треба негайно арештувати і після ґрунтового допиту таємно знищити як грабіжників»

[11]. Прибувши 30 червня 1941 року до Львова члени похідної групи С.Бандери скликали на кінець дня зібрання представників українського національного життя. Національні збори ухвалили текст проголошення незалежності України, а також декрет, яким першого заступника Бандери Ярослава Стецька призначено головою уряду. Акт проголошення незалежності закликав населення не скласти зброї так довго, доки на всіх українських землях не буде створена Суверенна Українська Влада. Чи таке могло сподобатися німцям?! Заскочені розвитком подій, керівні органи Берліна висловлювали роздратування, і вже 3 липня Берлін наказав посадити під домашній арешт діячів Українського національного комітету, серед них і Бандеру.

Довідавшись про Акт проголошення самостійної України, Гітлер видав наказ негайно знищити рух Бандери: Айнзацкомандо С/5 СБ і СД.-О. У. 25.11.1941. — Команда — Денний Наказ ч. 12432/41. Г.Р.С. До станиць: Київ, Дніпропетровськ, Миколаїв, Рівне, Житомир, Вінниця. Відносно: Організація Бандери. «Стверджено поза всяким сумнівом, що організація Бандери приготує повстання в Рейхскомісаріяті (України) з метою встановлення самостійної української держави. Всі члени організації Бандери мають бути негайно заарештовані і після строгих допитів зліквідовані в таємниці під претекстом грабежів» [11]. Також варта уваги доля видатного діяча ОУН, бандерівця, керівника Служби Безпеки Івана Равлика. Він організував у Львові українську поліцію і рішуче відмовився повідомити німцям прізвища та адреси польських і єврейських діячів науки та культури, а навпаки — намагався дискретно попереджувати їх про небезпеку. У грудні 1941 р. гестапо закатувало Равлика разом з молодією дружиною і тещею. Отже, зрозуміло: ніякої співпраці ОУН та УПА з німцями бути не могло.

Стереотип №3: Воїни УПА вбивали і грабували українське населення

Так вважають представники Комуністичної партії України, які продовжують нав'язувати людям свої фальшиві антиукраїнські постулати. Факти свідчать про те, що саме радянські спецслужби під маркою українських повстанців вбивали і грабували українське населення. Служба Безпеки України знайшла документальні підтвердження того, що спецгрупи Міністерства Державної Безпеки СРСР видавали себе за підрозділи УПА і вчиняли злочини проти населення на західноукраїнських землях. Звідси такі наклепи на воїнів УПА, котрі ніколи не вбивали мирних жителів. Відомо, що на 1 липня 1945 р. в західних областях України на НКВС СРСР працювало 11214 осіб. Станом на 20 червня 1945р. в західних областях України діяло 156 спецб'ївок із загальною кількістю учасників 1783 особи. Водночас архівні матеріали, які збереглися, свідчать, що спецгрупи вчиняли злочини проти звичайних місцевих жителів. Зокрема, про це свідчить лист полковника юстиції Кошарського до М. Хрущова. Автор листа зазначає: «Однако, как показывают факты, грубо-провокацион-

ная и не умная работа ряда спецгрупп и допускаемые их участниками насилия над местным населением, не только не облегчают борьбу с бандитизмом, но наоборот, усложняют ее...» [12, с. 487].

Західні історики визнають УПА кращим партизанським рухом Другої світової війни. Не маючи ні матеріальної, ні моральної підтримки з-за кордону, як усі інші рухи Опору того часу, українські повстанці змогли понад 10 років протистояти військовим машинам двох найпотужніших за всю історію людства тоталітарних імперій — нацистської Німеччини та більшовицької Росії.

Фальшування діяльності ОУН та УПА — це тільки один з багатьох прикладів того, як спотворюють українську історію та перекручують реальні факти. На основі цього формується певна система стереотипів у свідомості українця, яка не дозволяє йому бути сьогодні повноцінним націоналістом. Тому потрібно добре вивчати історію України, а не керуватися штампами та стереотипами, нав'язаними Москвою.

Оксана Харченко пише, що для будівництва держави нам потрібна відвага та впевненість. На мою думку, цього замало. Для блага своєї нації потрібно працювати, а не лише нарікати на владу. Все починається з найпростішого. Коли немає дисципліни і порядку у найменшій установі, то порядку ніколи не буде «у верхах» і навпаки. Бо не можна вимагати від інших того, чого ти сам зробити не хочеш. Не будь байдужим! Ти — Українець! Ти твориш майбутнє сьогодні! Усе залежить від тебе! Це повинен зрозуміти кожен. Бо бути українцем — це не просто любити сало, борщ і вареники. Це — вміння глибоко осмислити свою приналежність до нації, вміння відчувати себе патріотом, це врешті-решт вміння поважати самого себе.

Бути націоналістом — це вміти жити для України. Наслідки тоталітарної комуністичної системи ще не зовсім викоренені із свідомості людей. Але це не означає, що зараз не потрібно боротися за свою свободу і незалежність, бо ми ще не зовсім незалежні, ми ще узалежені своїм стереотипним світобаченням і мисленням. Я вважаю, що націоналіста у собі може розбудити кожен: і львів'янин, і харків'янин, і мешканець Криму. Немає значення, чи той українець живе на Сході чи на Заході. Було би бажання: менше слів і більше справ. Потрібно виробляти із себе, як підкреслював І.Я. Франко в «Одвертому листі до галицької української молодіжі», «серйозних, свідомих і статочних мужів, повних любові до свого народу і здібних виявляти ту любов не потоками шумних фраз, а невтомною, тихою працею. Таких мужів потребує кожда нація і кожда історична доба» [13, с. 409].

Вважаю, що справжній націоналіст ніколи не дозволить собі бути емігрантом на своїй землі. Можу зробити висновок, що нація, як особистість, має свою свідомість, волю, своє обличчя і свій шлях. Нація має свою ієрархічну структуру, що не дозволяє їй впасти до «рівня отари». В основі націоналізму лежить психологічне бажання людини бути діяльною клітиною певного здорового етнічного організму. Звільни себе — відкрий серце Україні! Твоя земля чекає саме на твій внесок в наше українське майбутнє!

Щоб розпалити вогонь, треба знайти жаринку

Оксана Харченко щиро вірить, що майбутня доля нашої країни у руках молодого покоління, тому слід згадати і відродити свою предковичну славу історію, традиції, звичаї, мову, пісні. «Розбудити в собі націоналіста», — закликає вона і стане наша Україна неподільною, багатою, щедрою...

Однак ситуація в Україні дає всьому світові поганій майстерклас, як не треба проводити політику, будувати державу, творити демократію. Український політикум нагадує розпещену дитину, якій дали в руки рогатку і наказали стріляти по вікнах батьківської хати з ближньої політичної позиції. Як і хто намовив — не важливо. Виховувати чи перевиховувати українських владних політиків нікому і справа ця абсолютно безперспективна. Вони самі намагаються виховувати і змінювати суспільство за власним «образом і подобою», що може дорого коштувати нам і нашим нащадкам. Безперспективно також міняти гірших на порядніших, адже система з часом урівнює всіх. В Україні домінує політика обіцянок і гасел, але народові потрібна державницька дія, тобто діючий патріотизм в політиці і в суспільстві водночас. Діючий патріотизм — це націоналізм, а його явно бракує в державі і політиці.

Український націоналізм часто трактують, як історичне явище, характерне першій половині минулого сторіччя. Це можна пояснити тим, що у сучасній Україні організований націоналізм поки що не здобув відчутних політичних успіхів: у парламенті всіх скликань ніколи не було націоналістичної фракції. Жоден український урядовець не вважав за необхідне проводити націоналістичну політику. Наших президентів характеризувало васальне ставлення до Росії і нездатність відстоювати національні інтереси. Правда, останнім часом спостерігається намагання впливового українського політикуму взяти на озброєння окремі ідеологічні і політичні постулати націоналізму.

У зв'язку з цим можна сказати, що такі прояви націоналізму представників колишньої і нинішньої правлячої верхівки, не є результатом її ідеологічних переконань. Звернення до «націоналізму», мабуть, результат усвідомлення нових геополітичних, економічних і політичних реалій у сучасному світі, де політична та економічна конкуренція спроможна відкинути будь-яку державу на маргінесі цивілізації. Лише націоналізм, як опора на власні сили, спроможний зберегти державу та її народ від цивілізаційної катастрофи. Це розуміють у світі, але це тільки починають розуміти в Україні.

Біда в тому, що України в Україні ще замало. Замало в наших думках, почуттях. Здобувши свободу ми сподівалися, що самі собою прийдуть і добробут, і знання історії, і мова. Але добробут треба заробити, переважною працею, історію — вивчити, мову — відроджувати, утверджувати і не завтра, а сьогодні.

Погоджуюся з Оксаною Харченко, що саме тепер, у такий скрутний для України час, треба відновити в собі хоч маленьку іскорку

сили і волі, щоб розпалити вогонь національного духу. Та помаху чарівної палички для цього недостатньо.

Чомусь кожен поляк з гордістю, з високо піднятою головою говорить: «Єстем поляк! Єстем поляк», а українські горбяться і наче соромиться свого походження. Якимось так по-рабськи схиляє голову та опускає очі, коли так неспішно говорить «я — українець». Невже «українець» звучить менш гордо та достойно, ніж поляк? Звичайно, ні. Просто таку другосортність закладали у нас століттями. Тому дух націоналізму у собі треба виростити. Раз і назавжди усвідомити, що ми не «хохли», «холопи». Ми українці — представники однієї з найдавніших націй на землі, праматері європейської «цивілізації».

Зародження націоналістичного духу повинно розпочинатися в сім'ї — первинній клітинці нації. Ще давній філософ Конфуцій казав, що сім'я — це маленька держава. Головною опорою в сім'ї є жінка — мати. Тому мати повинна найактивніше займатися національним вихованням дитини, впоїти в її душу розуміння, що не нація існує для нас, а ми існуємо для нації. Ми повинні бути гідними звання нації і від того, якими є наші дівчата, такими з них будуть жінки, такими до певної міри будуть їхні діти, такими буде українське суспільство. Коли дівчата замолоду будуть берегти свою честь і гідність, то такими вони залишаться надалі, коли матимуть сім'ї. У національно свідомих сім'ях виростатимуть українські патріоти [14, с. 477].

Ця думка правильна, слушна, але ілюзорна. Чому? По-перше, чимало молодих здорових українок відмовляються народжувати, бо бояться, що не зможуть прогодувати своїх дітей. По-друге, якщо народжують, то не мають змоги і часу, щоб приділити достатньо уваги їхньому вихованню, бо змушені працювати. Адже прожити на одну зарплату чоловіка і на ту допомогу, а може милостиню, яку матері отримують на своїх дітей, неможливо. Українська мати доведена до відчаю, бо змушена покинути своїх дітей і поневіритися по чужих країнах. Діти звикають до думок, що батьки — це ті, хто заробляє гроші, а відтак часто сприймають їх як спонсорів. Чи довго ще синівську шану чи батьківську любов вимірюватимемо злощасними умовними одиницями? Чому «лебеді материнства» відлітають у чужі краї і не повертаються.

Яка сім'я — така й держава. Невже кимось заплановано знищити українську сім'ю? Може це передалось із комуністичної тоталітарної системи, де сім'я вважалася буржуазним пережитком? Так і з'явилася «Дорога до крилатого Еросу». Мета її — опустити любов до рівня тваринних інстинктів. Дівчині-комсомолці не обов'язково мати сім'ю. Народити дитину вона могла від кожного, але справжнього представника робітничого класу — фізично здорового чи ідейно підкованого.

«Жінки — на трактор!» Це один із лозунгів тих часів. Куди тільки не штовхали наших жінок, стерти у них усе материнсько-жіноче?! Але жінка, як дерево, хилилася, але не ламалась. Моральна сила допомагала забувати про труднощі, принизливу залежність. Вона через несприятливі, а то і жахливі умови зуміла нам передати у спадок духовне світло [15, с. 113].

Наступним етапам формування націоналістичної свідомості має бути школа. Українське вчителство повинно розбудити у молоді патріотичний дух, виховувати з них гордих за свою націю громадян, свідомих і чесних українців, будівників нової Української Держави. Така мета також предмету «Українознавство». Але невже тепер усе національне виховання буде вміщатися лише в цьому уроці? Поза ним воно наче і непотрібне... І ще один мінус — це не обов'язковий предмет, а факультатив. А таких факультативів останнім часом є дуже багато, а загальна кількість годин на навчання не збільшилася. Тому ці предмети впроваджено за рахунок скорочення часу на вивчення української мови та літератури.

Українознавство — це формування національного духу, вивчення історії, традицій українського народу, ознайомлення з визначними постатями, особистостями України. Але чи треба обмежуватися лише тим предметом? Хіба мало в Україні видатних математиків, хіміків, біологів тощо? Про них можна розповідати тоді, коли мова йде про Дарвіна чи Ньютона та інших зарубіжних дослідників. І чим це не національне виховання? А із скороченням уроків української мови вчителі б'ють на сполох — української мови наші діти не знають. Тепер багато в системі освіти важить не так змусити школярика вивчити той чи інший предмет, як показати йому, що добре знати рідну мову — це шлях до життєвого успіху. Однак цього в наших школах переважно не роблять. Тому й рівень знання мови в наших учнів переважно «достатній» чи в кращому разі «середній».

На учня впливає не лише школа, а й середовище, в якому він перебуває. Колись із книжок можна було почерпнути синтаксичні модулі і характерні для нашої мови фразеологізми. А зараз класичної літератури не читають, бо це не модно. А спробуйте почитати книжки новомодних авторів. Це ж самі непристойності. Без редагування та коректури. З таких книжок нема чого навчитися? Телебачення також пропагує «естетику зла». Політики говорять суржилом. А діти чують їх та вважають, що так треба. Але ж чим менше української мови — тим менше України.

Малюючи в уяві ідеал, у якому втілений дух націоналізму, зразу пригадуються такі величні постаті як Бандера та Шухевич. Як Степан Бандера, так і Роман Шухевич підтримували здоровий спосіб життя. Колись будучи ще зовсім молодим хлопцем Бандера хотів вступити до «Пласту», але не міг здати нормативи з фізкультури, бо мав проблеми зі здоров'ям. Наполегливо тренувався і переміг. Це достойний приклад для наслідування, адже націоналіст — це не лише здоровий духом, а й тілом.

У селі Волиця Сокальського району Львівської області діє цікава молодіжна організація ЮН — січ куреня ім. П. Сагайдачного, керівником якої є Марія Король. До цієї організації входить багато молодих людей, які цікавляться історією своєї держави і не є байдужими до подальшої долі України, а це і учні, і студенти, які проводять різні концерти на патріотичну тематику. Виступають не лише в

районі; з концертами були в Києві, у Львові. Це дуже вдала спроба не тільки національного виховання молодих людей, а й спроба чимось їх зайняти і зацікавити. Таким чином витягнути нашу молодь із барів та «скотек».

Важливу роль у формуванні національного почуття покликани відігравати ЗМІ. Це їхня основна місія, яку вони, на жаль, виконують у зворотньому напрямку. Колись показували деякі кінофільми із засторогою: «Дітям до 16 років не дозволяється». А що було в цих фільмах? Закохані... Цілувались. Порівняймо з тим, на що дивляться і що слухають наші сьогочасні, навіть не 16-ти, а 6-ти річні діти! Вульгарна (здебільшого російська) лексика широко використовується у бойовиках як у західних, так і в російських телефільмах, героями яких є «новые русские», мафія. Ця лексика на жаль стає, звичною в окремих російськомовних телепередачах. Наприклад, славнозвісна програма «Окна» показує не тільки нецензурщину, а й розпусний спосіб життя молоді.

Існує термін «поневолена нація». Його можна сміливо застосувати до будь-якого народу, який зазнав інформаційної поразки, втратив контроль і домінуючу присутність у власному інформаційному просторі, а тому не може дати лад у власній політичній системі та економіці. В такому разі Україна має всі ознаки поневоленої нації, не зважаючи на формальні атрибути незалежної держави. Це поневолення незриме, але реальне за результатом — поступовою втратою самостійності в політиці, економіці, культурі. З якою метою це робиться? Аби підштовхнути українців у прірву духовної деградації. А що ж держава? Чим зайняті ті, хто покликаний турбуватися про духовне здоров'я нації, опікуватися її національно-моральним розвитком?

Треба залучати до роботи національно свідомих, талановитих, сумлінних, чесних фахівців, створити такі умови, щоб кожне оперативне, правдиве, об'єктивне слово і зображення в ефірі про минуле і сучасне України у світовому контексті доходило до кожного громадянина і виробляло ефективну протидію зовнішній і внутрішній агресії, формувало імунітет проти антиукраїнських, антидержавних ідей. Розвиток, захист, повноправне функціонування української мови, культури, духовності, національно інформаційного простору є основою безпеки української нації, Української Держави.

Однак розпалити дух націоналізму надто складно. Адже жаринок, які б заставили розгорітись, дуже мало. Таке враження, що хочемо знищити самі себе: руйнуємо свої ж сім'ї та здоров'я, не вивчаємо правдиву історію, ганьбимо мову та культуру. Чому? Це риторичне запитання, яке треба задати самому собі.

«Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!» (Тарас Шевченко), щоб назавжди пропала «незгоди проклята мара» (Іван Франко). Голос предків просить нас усім своїм еством збагнути, осмислити, оцінити нинішню політико-ідеологічну, соціально-економічну, морально-психологічну ситуацію, реальне життя, проникнутися розумінням, що тільки в єдності можна сформувати національну ідентичність,

подолати малоросійську психологію, вирватися з чужоземного духовного рабства, зміцнити волю, впевнено стати на ноги, минулу славу України повернути, економічну, політичну незалежність утвердити, врятувати Українську Державу.

Майбутнє України, її самобутньої культури, мови, духовності, звичаїв, традицій залежить насамперед від кожного з нас зокрема. Ми відповідаємо за Слово, за Дух нації, за її прийдешнє. Пам'ятаймо: чия мова, того і влада, і того суд.

Оксана Возняк

Єдність нації — здоров'я держави

Ми, галичани, завжди пишалися тим, що живемо у самому центрі українського П'ємонту, не «пожмаканого» так комуністичним режимом, як східна, південна, північна і центральна Україна, включно з нашою багатостраждальною столицею. Тим приємнішим для нас є той факт, що авторка статті «Розбуди в собі націоналіста» саме киянка. Це живить надію, що і на Великій Україні є і будуть люди, котрим все ж не байдуха доля їхньої держави. А разом з тим — української нації. Адже саме любов до Батьківщини може об'єднати народ, виховати з кожного справжнього патріота.

Своїми руками ми можемо створити гідну ауру нашій нації, тобто те, як сприйматимуть Україну у світі. Про цей феномен пише і Ліна Костенко у своїй статті-лекції «Гуманітарна аура нації, або дефект головного дзеркала». Аура в даному випадку — це асоціації, що виникають у людей чи народів при згадці про певну націю. Скажімо, німці. Нація, що дала світові Бетховена, Гете, Шіллера, Гегеля, Канта, Ніцше. Франція — це Вольтер, Бальзак, Руссо, Аполлінер. Італія — це нація Данте і Петрарки, Рафаеля і Мікеланджело. Бо не квадратне ж підборіддя дуче визначає її обличчя, а її художники і поети [16, с. 101, 102]. Щодо України, то її чомусь більше знають через спортсменів та корупціонерів, а не те, що є її суттю. Раніше ми були у складі великої імперії, саме вона працювала над нашою аурую, а точніше над її засміченням, над викривленням уявлення про Україну у світі. Та ті часи минули. Ми вже держава. Ми маємо право гордо заявити на весь світ, що ми гідний народ, носії передових ідеалів, що у нас всесвітньо відомі Шевченко, Франко, композитор Барвінський, котрому вдалося винести нашу культуру за океан і т.д. А патріоти — це наші студенти, що, приїхавши до США, гордо кажуть: ми — з України, вона тепер незалежна, це у нас була Помаранчева революція, і ваша знаменита консерваторія ім. В.Барвінського — то справа рук нашого земляка! І, врешті, борщ — то українська страва, а не російська! Ці люди і є справжніми націоналістами, і вони творять нашу могутність. Тішить той факт, що українців тепер багато по цілому світі, і вони не є зрадниками Батьківщини, якщо пам'ятають своє коріння.

Має цілковиту рацію О.Харченко, коли говорить про українську мову, її красу та важливість для світової мовної скарбниці. Дуже

жаль тільки, що наш уряд не докладає і мінімальних зусиль аби зберегти цей скарб та поширити знання про нього за межі країни. Звичайно ж, раніше це було неможливо, ми були лише «по один бік залізної завіси», водночас відбувався нечуваний за цинізмом геноцид нації шляхом репресій, голодоморів та асиміляції, «послідовна її дискредитація в очах народонаселення» [16, с.105] Від недавнього часу лише почалося відродження нашого національного багатства, почала оживати наша мова у великих містах. І нарешті, — Помаранчева революція, тепер історичний факт — стала тим поштовхом, якого ми так давно потребували, про який пише і Харченко; чимось таким, що на деякий час об'єднало практично усю країну, пробудило у людей бажання боротися за правду, за чесність у політиці. Адже саме завдяки Помаранчевій революції про нас врешті почув світ, почули і за океаном. Але, на жаль, та ж Помаранчева революція стала останньою надією багатьох свідомих громадян на те, що наші можновладці здатні дбати ще про щось, окрім власних кишень. І заради тих же кишень вони далі розривають Україну на шматки. Вже й не імперія, не ворог, а у своїй же незалежній державі знайшлися сили, різнозаряджені, та водночас спрямовані на демонтаж України. І ще важче погодитися з визначенням О.Харченко майбутнього шляху для України: або під Америку, або під Росію, наче це взагалі єдиний вихід. Особливо насторожує останній варіант.

Ще Дмитро Донцов закликав українство інтегруватися на Захід, відірватися від тієї інопланетної цивілізації, якою є Росія. Коли читаєш історію Європи — читаєш історію її народів. Коли читаєш історію Росії, то не бачимо нічого, окрім темної маси, що сліпо віддана своїм царям, вождям, рухається нині в одному, а завтра в другому напрямі, підкреслював Д. Донцов. Тому там так легко утвердився марксизм, більшовизм. То неже друга фаза Радянського Союзу принесе користь українському суспільству, яке врешті почало прокидатися і відновлювати свою культуру? Навіщо нам взагалі до когось приєднуватися? Адже сьогодні ми є незалежними господарями власної землі, творцями власної мови і пісні. Все, що нам потрібно — це, як пише О.Харченко, насправді полюбити те, що ми маємо.

Я недаремно згадала про Галичину як український П'ємонт — така думка сформувалася з роками, шляхом численних досліджень та полемік, і підтверджується історичними фактами. Саме Галичина у 1914 році створила першу українську збройну формуцію — Легіон Українських Січових Стрільців. Ідеологія українського стрільцтва — це ідеологія державності, до якої з такими труднощами йшли вожді Центральної Ради [17, с.209]. Після поразки визвольних змагань знову лише в Галичині була змога розвивати національну українську культуру, оскільки лише тут виник той суспільно-політичний, ідеологічний рух, який мав за мету здобути незалежність України революційним шляхом. Саме тут, у Львові, можна побувати на справжніх Великодніх гаївках, що стають дедалі популярніші; маса молоді у вишиванках, з народними інструментами та народними піснями гра-

ють у старовинні українські забави, відновлюючи таким чином багатющі традиції. Українці зі Сходу досі чудуються, а гості-росіяни не вірять своїм очам. Ось так і утверджується національна ідея — у звичаях, у піснях, у любові до рідної мови. Зрозуміло, що національна ідея не з'являється сама собою. Вона виростає із національної самосвідомості дуже великої кількості людей, об'єднаних одним корінням і одними прагненнями.

На думку В.Войтенка національна ідея в рості в людину з дитинства, як в рості національна мова — не зі словників, а із живих слів. Із мови батьків, якщо вона чиста й красива, із пісні, якщо вона звучить поряд, а також із засобів масової інформації. Сьогоднішні ЗМІ є невід'ємною частиною людського існування, вони певною мірою навіть формують особистість. Відтак якщо джерела обрані невірні, то це може призвести до фатальних наслідків. Діти люблять дивитися телевізор. Як же вони можуть стати націоналістами, коли перед очима постійно російські серіали, російськомовні передачі на українських каналах і, врешті, той жахливий проросійський бруд, що зветься «естрадою»?! Завдання кожного журналіста — через засоби масової інформації поширювати правильні ідеї, а ідеї лише тоді можуть бути правильними, якщо вони побудовані не на егоїстичних, а на загальнонаціональних засадах. Не маємо на увазі насаджування, що рідко себе виправдовує; людину не змусиш полюбити мову чи національний Гімн, (Славень), якщо це їй не до снаги, та все ж цій же людині варто пояснити, що державну мову та Славень треба принаймні знати. Коли ми хочемо, щоб нас поважали у світі і не витріщали очі при слові «українець», то мусимо докласти трохи зусиль, аби наші особисті інтереси хоч іноді збігалися із національними. Одна людина не може створити нову державу, але якщо кожен покладе по цеглині, то згодом зможемо побудувати замок. Одна з таких цеглин — це шкільні викладачі, котрі також повинні виховувати патріотичні почуття у дітей, прищеплювати їм любов до рідного, але обережно. Адже, з одного боку — кожен, хто всмоктував українство на перших порах життя, збереже його аuru до смерті. Але те, що вкарбувалося у психіку може бути і цілковитою протилежністю національній ідеї. А вона є плідною тоді, коли концентрує етнічний та історичний позитив, коли вона «є легендою, а не переліком дат, перемог і поразок» [4, с.8]. Дуже сумно, але українська національна легенда — принаймні у свідомості багатьох українців — має забагато аморфності і замало емоційної сили. Принципово іншою є ситуація, коли йдеться про українську мову. В ній наша сила — потенційно необмежена і незалежна від політичної кон'юнктури. Це саме той високий ідеал, який повинен бути однаково цінним для всіх українців. Ми, журналісти, у наших матеріалах та серцях, покликані зробити найбільше для своїх співвітчизників. Біда в тому, що сьогоднішні українці — надто широке поняття.

Є галичани, які справді плекають свою мову, є праведними синами землі своєї, і дуже тягнуться до Європи; є люди зі Сходу, що розмовляють російською мовою, та «Україну они любят»; а є люди з

Півдня, які не мають поняття, де вони живуть і розмовляють мовою, яку важко назвати українською, але якої навчили їх батьки різних національностей. Щоб об'єднати цих всіх людей словом «українці», треба не одне десятиліття. Цю місію також мали б взяти на себе ЗМІ.

Так недруги «подобали», що українці Заходу і Сходу, Півночі і Півдня, перебуваючи під владою чужих панівних режимів, по-різному тлумачать українськість. І єдиним світочем для підтримки і виховання патріотичних почуттів та національного самоусвідомлення без перебільшення залишаються наші українськомовні ЗМІ. Серед них Перший національний канал, радіо Незалежність та Люкс, а також радіо Ера-ФМ, де часто можна почути й українську народну пісню. Не будемо говорити про негатив, яким є російськомовні «українські» передачі та радіостанції — все ж викоринити його буде дуже непросто. Але, на щастя, нині є багато хороших теле- і радіопередач, котрі висвітлюють історичні події без «великодержавних» нашарувань. З кожним роком їх стає все більше. Гарні передачі про історичні постаті — людей, які свого часу боролися за об'єднання нації, наприклад «Погляд у минуле» Юрія Макарова. Зовсім нещодавно там йшлося про Івана Мазепу, як героя України, а не зрадника, яким його вважають в Росії. Сюди також віднесемо «Двадцять хвилин з Володимиром Яворівським». Саме з авторів таких теле- і радіопередач мають брати приклад молоді журналісти, в чийх руках насправді майбутнє нації. ЗМІ мають можливість не лише інформувати, а й контактувати одразу з мільйонами, переконувати, пропагувати українськість, ділитися націоналістичними амбіціями з цілим народом. Зараз преса, телебачення, радіо, Інтернет можуть і повинні відігравати найважливішу роль у формуванні національного світогляду. А завдання журналістів — не зрадити сподівань аудиторії.

Юлія Гратило

Націоналізм і українці

Оксана Харченко у статті «Розбуди в собі націоналіста» розповідає про низку проблем, які перешкоджають «по-справжньому творити майбутнє нашої держави». Авторка переконана, що «шлях до вирішення більшості проблем нашої держави лежить у вмінні поєднувати у собі все, що може принести розквіт і процвітання України. Українцям потрібно, нарешті, по-справжньому полюбити свою Батьківщину. Спробувати розбудити в собі націоналіста, патріота».

Є багато різних слів, значення яких нібито зрозуміле, але дуже часто наповнене неоднаковим змістом. Те саме можна сказати й про націоналізм, адже протягом тривалого часу наполегливої та клопіткої праці дослідники так і не «прийшли» до спільного, єдиного розуміння цього явища. «Спочатку слово націоналізм належало до англійської політичної термінології, де воно означало прагнення ірландців до автономії» [18]. Пізніше воно набуло ширшого значення. «Великий тлумачний словник української мови» дає кілька пояснень цього

слова. По-перше, це ідеологія і політика, яка сповідує зверхність національних інтересів над загальнолюдськими, панування однієї нації за рахунок пригнічення іншої. (Саме таке трактування націоналізму подавала марксистсько-ленінська ідеологія). По-друге, це рух, спрямований на боротьбу за незалежність нації, По-третє, це рух за збереження і розвиток національних традицій, культури, мови і мистецтва [19, с.744]. Якщо поцікавитися значенням цього слова у етнічному довіднику, то матимемо ще розмаїтішу картину. Націоналізм — це не лише процес утворення й становлення нації, але й мова та символіка нації, її почуття національної приналежності. Однак усі визначення зводяться до одного — ідеології, яка ставить у центрі націю і прагне сприяти її розквіту. На думку Олександра Потєбні, націоналізм — це передусім усвідомлення своєї відмінності, самотності у світі, що ґрунтується на мові, як на вістрі культури [4, с.214]. На жаль, сьогодні сутність націоналізму трактують по-різному. Навіть доводиться чути, що націоналізм те саме, що й демократія. «Значна частина сучасної публіцистики в Україні, особливо та, що ворожа як справжньому націоналізмові, так і справжній демократії, намагається прищепити громадськості фальшиві уявлення про обидва поняття» [20]. На думку видатного історика Ярослава Дашкевича, націоналізм аж ніяк не тотожний демократії, оскільки націоналізм — це категорія ідеологічна, натомість демократія — поняття з теорії держави. На мою думку, демократія — це той лад у державі, який допомагає утвердити національні пріоритети та побудувати громадянське суспільство.

Націоналізм є характерний для кожної нації, оскільки він допомагає стати державі на той шлях розвитку, який найбільше відповідає національним інтересам. Микола Міхновський назвав український націоналізм великою непоборною силою, під натиском якої ламаються непереборні кайдани, розпадаються великі імперії та з'являються великі народи [21]. Для українців він же став інструментом створення державності. На думку Миколи Плав'юка, голови проводу ОУН, сьогодні перед українським націоналізмом стоять три основні завдання, які потребують негайного вирішення. По-перше, слід викоринити з менталітету нашого народу рештки комуністичного впливу, які заважають нормальному функціонуванню української нації. По-друге, в жодному разі не можна піддаватися тиску з боку Росії, яка сьогодні окупує нашу культуру, мову, церкву тощо. У сліпому прагненні повернути минуле Росія стає дедалі небезпечнішою. По-третє, тільки належна підготовка до інтеграції в Європу прокладе українцям шлях у світову спільноту. Звісно, дехто посміхнеться і скаже, що українців і так забагато у світі. Йдеться не про окремих людей, а про українську націю загалом, про ту еліту, яка може репрезентувати нас у світі, продемонструвати, «що Українська держава й українське суспільство відбулися як окремий національно-культурний та історичний організм» [22].

На думку В'ячеслава Липинського, коли ми хочемо, щоб Українська держава була, «ми мусимо бути патріотами, а не шовіністами». Це значить, перш за все, що наш націоналізм має спиратися на любов

до своїх земляків, а не на ненависть до них» [23, с.2]. Ми повинні бути справжніми патріотами своєї держави, а не продажними шовіністами, котрі готові об'єднатися з чужинцями проти свого земляка, «втопити його в бистрих водах Дніпра». Бути націоналістом — означає бажати всіма силами своєї душі створення людського, державного і політичного співжиття людей; це значить шукати задоволення не в тім, щоб бути просто українцем, а в тім, щоб було чесно носити ім'я українця; це перш за все вимагати від себе гарних учинків, як від українця [23, с.10].

Але можна багато говорити про те, яким повинен бути націоналіст-патріот. Однак цього недостатньо, бо «України, якої ми прагнемо, ще нема» і від нас залежить, чи буде вона завтра. Я погоджуюсь з думкою Оксани Харченко, що справжні націоналісти — це відважні, впевнені в собі люди, котрі не байдужі до проблем Батьківщини, які володіють якостями наших славних предків — козаків. Але питання лише в тому, яким чином сформувані морально здорове, правове, гуманістичне суспільство. До цієї роботи слід нині активніше залучати сім'ю, дитячі садки, школу, профтехучилища, технікуми, ліцеї, гімназії, вищі навчальні заклади та ЗМІ, яким належить важлива роль у складному процесі духовного відродження України [14, с.40]. На жаль, серед цих інституцій є такі, що зовсім забули про свою основну функцію — виховання українського суспільства на засадах любові та поваги до всього українського. Нині комерційні структури електронних і друкованих ЗМІ відверто зневажають інтереси держави та народу, засмічують медіа-ринок безнаціональною, бездуховною, навіть антидержавною «масовою культурою» — цинічною, брехливою, агресивною, насильницькою, пропонують аудиторії недоброякісні та шкідливі для морального здоров'я інформаційні товари [24, с.361]. Напевно, журналісти не до кінця розуміють, яким небезпечним, ганебним і смертельним для нашого народу є «тривалий спочинок» та «міцний сон», в який нас поступово заганяють. «Схаменіться, недолюди, діти юродиві!» (Тарас Шевченко). Невже вони не бояться залишитися без Нації та мимоволі перетворитися на «байстрюків людства»? Звісно, причина цинічного ставлення до національних ідеалів, які створювались протягом багатьох віків та передавались нам у спадок, полягає у зневажливому ставленні очільників нашої держави до самих себе. Якщо влада скорочує тиражі справжніх українських видань, популяризує дешеві американські фільми, «ставить на п'єдестал» російськомовні газети та журнали, то про яке культурно-духовне оновлення нації можна говорити? Чому руйнуємо рідну культуру, батьківську мову та при цьому твердимо про свої національно-патріотичні почуття? На мою думку, ми заплуталися в глобалізаційних процесах і втратили здоровий глузд, в результаті, не знаємо, як розв'язати національне питання.

Нині мас-медіа, котрі покликані виховувати суспільство, утверджувати морально-етичні цінності, виконувати педагогічну, освітню та культурологічну функції, втрачають свою провідну роль у суспільстві. Вважаю, ми самі винні в тому, що не хочемо бачити на

сторінках преси публікацій, які порушують глобальні українські проблеми. Якщо проаналізувати передачі сучасних телеканалів, то навіть не віриться, що ми могли таке допустити. Замість культурно-мистецьких, літературно-наукових програм майже весь інформаційний простір насичений нікому не потрібними «окнами», «домами-2», «шоу-маніями», «ексклюзивами», навіть «аналізом крові» та «голодом». Звісно, не всі телерадіоканали втратили почуття національного обов'язку перед громадянами. Позитивних відгуків заслуговує науково-історична програма «У пошуках істини» та «Неймовірно, але факт» на телеканалі СТБ, різноманітні літературні розвідки про найвідоміших людей України, «Культурний фронт» Юрія Макарова, «Унікальна Україна», «Аудієнція», «Благовісник». Більшість українських газет (якщо їх так можна називати) рясніють скандальними заголовками та ексклюзивними фото. Газети радше напишуть про чергове заміжжя голлівудської зірки, про численні зради якогось «красення-актора» («Мел Гібсон зраджує дружині з російською дівчиною»), про «неблагополучні походеньки наших зірочок» («Ірина Білик п'є для хоробрості»), аніж розв'язуватимуть на своїх сторінках важливі проблеми українського державотворення. Але не слід забувати, що в нас є справжні українські газети: «Українське Слово», «Літературна Україна», «Дзеркало тижня», «День», «Український тиждень», «Слово Просвіти», «Кримська світлиця», котрі привертають увагу суспільності й влади до національних проблем. Якби усі наші видання працювали на українську націю, а не на власну кишеню, жили за принципом «національної користі та духовного збагачення», а не принципом «купівлі-продажу», тоді б мас-медіа виконували свою основну функцію — виховання українського суспільства. А для цього вони повинні «стерти зі своїх сторінок» будь-яку нісенітницю, брехню, «злісні антиукраїнські випадки»; захищати український інформаційний простір від «вторгнення чужорідних тілець»; відстоювати права української мови та державності; повертати до українського національного коріння кожного, хто забув, якого він роду та племені. В результаті узгодженої діяльності всіх державних і громадських інституцій можна сформувати українця-державника. Виховання справжніх націоналістів слід починати в сім'ї. Свого часу Едмунд Берк запевняв, що «наші громадянські зобов'язання починаються в родинному колі, оскільки саме тут людина отримує те, чого найбільше бажає її серце» [25, с.143]. Саме любов до маминої пісні, до важкої праці, до рідного слова — це ті ідеали, які закладають батьки своїм дітям на все життя. А коли сини й дочки виростають, то самі вирішують, як «розпорядитися цими національними багатствами». В цьому їм допомагають різноманітні державні інституції — від дитячого садочка до вищого навчального закладу. Основне для справжнього патріота своєї Батьківщини — йти правильною дорогою, сіяти «зерно правди за собою» та збирати щедрий урожай з власної праці. Професор Василь Лизанчук вважає: щоб сформувати українського націоналіста, слід змалечку відкривати вікно у світ історії, вливати у юні серця дух

вольності, свободи і братерства; працювати на рідній ниві; горнутися під рідний стяг; дарма не волочитись й не валятись гнилою колодою по світу [14, с.40].

Лише справжній українець завжди і всюди зберігатиме «цивілізоване обличчя» — людське, культурне, духовне. А що ж вимагається від журналістів? Журналіст завжди повинен пам'ятати, що він — це найперше особа, яка сама вихована та й інших повинна виховувати; яка сама розумна та й інших «до голови по розум посилає»; сама культурна й некультурності від інших не терпить; сама активна у суспільному житті й усіх до продуктивної співпраці закликає. Лише така особистість має право писати про національні проблеми та радити, як з ворогом на боротьбу стати. Лише такий журналіст, який не боїться пожертвувати власними інтересами, силою та дорогоцінним часом заради інших людей, має право називатися журналістом. Всі інші, хто працює за принципом купівлі-продажу, проводить час у пошуках лише «сенсаційної сенсації» не заслуговує доброго слова.

Тому сьогодні молоді патріоти повинні інтенсивно працювати над собою, «здобувати знання теоретичні й практичні, гартувати свою волю» (Іван Франко) для утвердження української України, «бо нам ні на кого надіятись і нічого озиратись назад!» (Микола Міхновський). Для цього ми повинні розбудити у собі націоналіста, найпалкіші гуманістичні поривання, ставити перед собою найблагородніші цілі та крізь терни іти до зірок українського самоствердження.

Світлана Коваль

Любов та повага до всього українського — запорука успіху і розвитку країни

З перших рядків статті зрозуміло — авторка щиро прагне достукатись до сердець українців, щоб ті нарешті розбудилися, вийшли із затяжної летаргії. Бо й справді, Україна ніби заснула, а «ковдру», під якою «спить», тільки перетягують з боку на бік, із заходу на схід і навпаки. Оксана Харченко розпочинає статтю з того, що Україні зараз потрібно «вирішувати і обирати», яким шляхом іти далі. Авторка чомусь вимальовує дві дороги для України: США і Росію. Та чи потрібна нам «американська» або «російська» Україна? Ми покликані утвердитися на своїй території, стати на українській землі повноправними господарями. Але як це зробити?

Валентин Мороз підкреслює: «Земля між Кубанню і Карпатами, в центрі якої височить Тарасова могила, була і буде Українською. Де гарантія? Так хочу я і тисячі таких, як я. Нас мало. Так. Але тих, які носять у собі велике «хочу», ніколи не було багато. А проте в історії завжди здійснювалися їхні ідеали. Десять сильних воель означає більш, як десять мільйонів безвольних роботів» [26].

Як на мене, перш ніж роздумувати на тему націоналізму, слід ще розібратися в термінах, бо зі словом «націоналізм» часто поєднують «патріотизм» і «шовінізм». То яка між ними різниця? Степан

Ленкавський, з 1929 р. — член Проводу ОУН, ідеологічний референт; з 1941 р. член Проводу ОУН(р) пропонує такі визначення цих понять: «Патріотизм — це підсвідоме відчуття любові до всього, що рідне й нам близьке. Патріотизм може мати й вузькі рамки (локальний) і ширші (народний). Локальний патріотизм — це прив'язаність і любов до нашого найближчого оточення, до родини, хати, рідинної місцевості. Народний патріотизм — це почуття любові до свого народу й охота йому допомагати.

Націоналізм — це активна любов до Батьківщини. Це вияв не тільки бажання допомогти Батьківщині, але й чин. Це практична реалізація хотінь нації вийти на вищий щабель її розвитку. Націоналізм — вищий щабель патріотизму;

Шовінізм — це сліпа, пристрасна любов до рідного й ненависть до всього чужого. Це крайня межа підсвідомо-чуттєвої патріотичної настанови» [27, с. 50].

Звичайно, націоналістом не може бути кожен, але націоналістичний дух має у всіх бути присутній. Тобто, не конче віддавати життя і кричати: «Так, я націоналіст, я помру за свою державу!». Не в цьому суть, бо якщо всі віддамо життя, то хто її будуватиме? Задля неї треба жити! І всі ті «сильні волею» мають зібратися разом і творити Україну. Таку Україну, яка б не була ні «російською», ні «американською», а наша. Але постає запитання, як це зробити? Для початку українці мають усвідомити, що майбутнє цієї багатостраждальної держави в руках кожного з нас. Так, кожного, а не лише депутатів!!! Кожен відповідальний за свої вчинки перед державою. І якщо націоналістами не можуть бути усі, то патріотами — покликані, мусять! Кожен громадянин зобов'язаний не лише знати, а й поважати свою мову, культуру, звичаї і обов'язково земляків. Бо без поваги один до одного, яка може бути повага до рідної землі?

У газеті «Українське Слово» (10-16 грудня 2008 р.) надруковано лист читача Івана Сергієнка, в якому він пише: «...В Україні треба виробити культ конструктивізму і активної дії, виховати українця, який образно кажучи, на своєму місці і навколо себе творитиме Україну. Робитиме це настійливо і рішуче, не дивлячись ні на які обставини і протидію» [28].

Як на мене, ці слова адресовані нашим ЗМІ, адже саме вони мають можливість виховувати у людей естетичні смаки й моральні погляди, формувати націю свідомих громадян. Для цього мас-медіа мають усе потрібне. Але використовують свої унікальні можливості з точністю до навпаки. Адже більшість українських ЗМІ тепер є чистією приватною власністю і керуються чиймись особистими інтересами (переважно неукраїнськими).

Візуальний і звуковий ефіри України заповнили російські телерадіопрограми. FM-радіостанції майже безупинну транслюють чужоземну (зокрема російську) попсу — вона лунає в кафе, перукарнях, магазинах, у транспорті тощо. Експансія російської преси просто очевидна: на всіх газетних розкладках «Известия в Украине», «Труд

в Україні», «Комсомольская правда в Украине», «Московский комсомолец в Украине». Що за комсомол у незалежній Україні??? А ще «Киевские ведомости», «Факты», «Сегодня», «Украинский телеграф», «Газета по-киевски» та безліч інших. Те ж саме можна спостерігати й на журнальній ниві — видання на зразок «Натали», «Лиза», «Єдинствєнная»... і перелічити важко. А прикладна періодика — «Огородник», «Овощеводство» тощо. Люди добрі, та ж той, хто вирощує картоплю й моркву, українську мову таки знає, хоч, може, й не дуже досконало. А такі журнали замість того, щоб удосконалювати її, нагнітають русифікат. То що ж це робиться?! Хто їм дає індекси?

Так, за умов демократії свої газети можуть видавати всі, хто має таке бажання і необхідні для цього кошти, але мову всіх видань затверджує держава. Це її непорушне право. Адже дійшло до того, що, скажімо, в Луганській області сьогодні не виходить жодної української газети; а в колишній столиці України — Харкові, де зареєстровано майже півтисячі газет і журналів, українською виходить лише газета «Слобідський край» та письменницький журнал «Березіль», який ледь животіє. З цієї ж причини всі товсті українські журнали — «Київ», «Всесвіт», «Вітчизна», «Дніпро», «Дзвін» — часто змушені виходити здвоєними числами (до речі, обсягом одного номера) при мінімальних тиражах.... Поспішне роздержавлення преси, між іншим, може призвести до того, що українських газет завтра просто не буде зовсім. Уже сьогодні тираж знаного на весь світ сатиричного журналу «Перець» упав до рівня районної газети. А колись, він сягав 4,5 мільйона примірників! Не відшукаєш сьогодні на журнальних розкладках і таких читабельних колись видань, як «Україна», «Жінка», «Барвінок», «Малютко»... А про телевізійні й радіопрограми страшно згадувати. Новини на телеканалі «Інтер» у вечірній час (коли їх дивляться найбільше) російською мовою, практично всі програми FM-радіо теж російською... Звичайно є декілька радіо- і телепередач, газет, які справді прагнуть виховати у своїх слухачів і читачів національну свідомість.

Однак чимала кількість телерадіоорганізації годувє українських громадян спримітивізованими витворами різних сурогатів, видаючи їх за модерне мистецтво, пропагує «естетику зла», денационалізує: зросійщує, американізує і навіть африканізує дітей, підлітків, молодь. Псевдобізнесова, псевдоринкова політика, у якій застрягла переважна більшість телерадіоорганізацій, аж ніяк не допомагає утвердженню високих духовних, моральних, національних ідеалів, української патріотично-громадянської свідомості. Навпаки — так звані рейтингові передачі є витонченим засобом масового психопрограмування, зросійщення, нівелювання природної сутності українців, знищення культурно-національного життєвого середовища. В Україні по суті відсутній український інформаційний простір [29]. І це тоді, коли ЗМІ повинні нести у маси слово правди. І слово це має бути, безумовно, українське, і таке, яке б виховувало українського українця. Та більшість телерадіопрограм — це бездумне «ляпання язиком» з метою зайняти ефірний час. «Дім-2», «Великий брат», «Вікна», «Дівочі сльози» і тому подібне... А

передачі на FM-станціях — взагалі абсурд. Особливо це стосується ранкових програм, де ведучі просто перечитують слухачам інформацію з інтернет-джерел. Не кажу, що такі передачі мають бути заборонені, але існування такого низькопробного інформаційного продукту має, принаймні, чергуватися з якісними програмами.

Але не можна звалювати все тільки на «плечі» мас-медіа. «Ідеологія націоналізму потребує заглиблення в національну культуру — нового прочитання своєї історії, відродження рідної мови, розвитку своєї літератури, а надто драматургії і поезії, відновлення національних мистецтв та ремесел, а ще своєї музики, особливо народних пісень і танців... Промовисто, що націоналістичних рух починається не з мітингів протесту, заяв, чи збройного опору, а з появи літературних товариств, історичних досліджень, часописів, присвячених культурі, музичних фестивалів» [30, с. 93].

Гості Києва дивуються читаючи, приміром, таке: «Национальный академический театр русской драмы имени Леси Украинки». Отакий у нас і націоналізм «национальный», як і театр!!! І це буде продовжуватися доти, доки чиновники і самі люди віритимуть у меншовартість українського і тимчасовість незалежного державного курсу. Цю меншовартість колись втовкли у наші голови загарбники, і ми з нею змирилися. Оце наша велика біда, бо хоч як банально це не звучатиме, але якщо не полюбимо самих себе, то й нас ніхто не полюбить!

Як на мене, ситуацію що склалася (точніше, нам її «склали», а хто, то вже інша розмова) можна поліпшити тільки кардинальними заходами. Рішучі спільні дії держави й народу у цьому архіважливому векторі мали б подіяти. Всі візуальні та звукові атрибути державного життя повинні бути державною мовою (назви вулиць, майданів, пам'ятних знаків, оголошення в транспорті, різні автовідповідачі, збори, фестивалі, конкурси, з'їзди, спортивні змагання тощо). Правда, тепер проводять продуктивні в плані націоналізму фестивалі і свята рідної мови, радіодиктанти і радіоігри, також до цього списку слід додати міжнародний конкурс ім. Петра Яцика, але цього замало...

Українські вистави в театрах, українські концертні програми у філармоніях, клубах та палацах, прокат українськомовних фільмів, книгарні з українською книгою та кіоски з українською пресою — все це сходинки до бажаної вершини. Але щоб її досягнути, потрібні зусилля держави, яка б усе це запровадила, і, безперечно, народу, який має це підтримати. Яким чином? Запровадження всього українського дасть результати лише тоді, коли на українські вистави ходитимуть, українські книжки читатимуть, пісні — співатимуть, фільми — дивитимуться і українською мовою будуть спілкуватися... Саме тому важливі патріотичні зусилля кожного. Розвиток української мови і культури — обов'язок усього українського народу, а також, безумовно, і органів державної влади, громадських організацій. Лише разом зможемо щось зробити.

Рідної мови найчастіше цураються ті, хто не знає історії України. І це найтяжчий спадок минулого. Отже, поглиблене вивчення історії Ук-

раїни та української мови повинно стати прерогативним у наших школах усіх типів. Нині ВНЗ України приєднуються до Болонського процесу. Це прогресивна справа, однак вивчення історії України та української мови професійного спрямування нема в переліку обов'язкових дисциплін. Тож мусимо зробити для себе певні застереження й залишити ці дисципліни для вивчення в повному обсязі. Тільки так ми зможемо мати повноцінного студента, а згодом — спеціаліста і патріота» [31].

В Україні може бути тільки одна державна мова — українська. Це аксіома. І хто не бажає її прийняти, той просто навмисне прагне стерти з лиця землі Україну і українців, а за таке слід жорстоко карати! Бо поки нам будуть нав'язувати чуже, не зможемо побудувати свого!

Оксана Харченко пише: «Ми не повинні бути байдужими до проблем, що нас хвилюють!» Але, мабуть, найбільшою нашою проблемою є те, що багатьох це не хвилює. Тому Оксана Харченко закликає до дії. Дуже важливо мати можливість і бажання висловлювати незалежну, слухну думку. Але не менш важливо, щоб розумна думка була підтримана. Сподіваюся, що буде!

Уляна Ржевська

Роздуми студентів над листом учениці 11-А класу гімназії №59, м. Києва Оксани Харченко «Розбуди в собі націоналіста» допомагають глибше пізнати своє національне «Я», відчуття, що любов до України — це найвище діяльне духовно-національне самовизначення, зрозуміти, що зденационалізована людина втрачає доступ до найглибшого національного колодязя духу і священних вогнів життя, вона приречена на щезання. Якщо та чи інша держава чи нація не виховує патріотів, вона не має майбутнього. Дитина повинна чи не з народження кожен день чути, що Україна неповторна, Україна — велика Держава, а українці — найкращі. Хай навіть насправді це не зовсім так, але ми виростимо, виховаємо справжніх синів і дочок Батьківщини, які дійсно віритимуть у такі твердження і сумлінно працюватимуть заради розквіту своєї держави. Адже національні почуття не потребують голосного афішування та реклами, а, як казав, Степан Ленкавський, «діяння та мислення в інтересах нації». І саме тоді ми будемо найкращими, бо, поважаючи себе, — поважатимуть нас за нашу гідність, за чистоту національного духу.

«Нашим ідеологічним прапором має бути український націоналізм, — підкреслює професор Володимир Качкан. — Деідеологізований простір — простір чужий, антиукраїнський, дезорганізуючий, дезорієнтуючий підростаюче покоління, зневіруючий у правоті наших вічних державотворчих і націєутверджувальних намірів, устремлень і дій» [32]. Стосовно націоналізму важливі думки висловив Андрій Левус у статті «Зупинити рейдерську атаку на націоналізм». Він підкреслив, що націоналізм ХХІ століття не потребує мілітаристської бравади. Так, як і не потребує надмірного пафосу та екзальтації. Націоналізм сьогодні має підтримувати все, що йде на добро нації, незалежно від того, хто є ініціатором цих позитивних процесів. «Націона-

лізм має незмінну ідеологічну мету — велич Нації і розвиток Держави. І на шляху до досягнення цієї мети треба керуватися лише трьома критеріями — успішністю, доцільністю та ефективністю. Все решта — зайвий шкідливий естетизм та піжонство, які лише заважають справі. У тридцяті роки ХХ століття, очевидно, націоналісту був потрібний револьвер. У ХХІ столітті йому радше знадобиться відмінна освіта та успішний соціальний статус, щоб ефективніше захищати націю» [33].

Найважливішими чинниками, що об'єднують націю є територія, спільна релігія, культура, мова. Ігнорування культури, мови є ознакою відчуження від української нації. Зневажаючи українську мову, зовнішні та внутрішні недруги, новітні асимілятори прагнуть повністю змінити український генотип, вилучити з нього національну складову, прищеплюючи йому етику «безчуттєвої корисності та соціального автоматизму» (Павло Мовчан). Духовна анемія, аморальність, нігілізм, космополітичний інтернаціоналізм ведуть лише до культурно-ціннісного роззброєння, національного здичавіння, всеукраїнського цинізму.

Синкретизм української національної культури полягає у неподільності Істини, Краси і Добра, тобто тих категорій, на які нині шалено наступає сурогат чужої масової культури. Руйнівну силу антикультури, антитрадицій, антидуховності можна зупинити цілеспрямованою загальнонаціональною роботою щодо культивування морального клімату в суспільстві, відродження і утвердження національних ідеалів, єдиної помісної православної церкви, української мови, культури. «Без добре виробленої рідної мови нема всенародної свідомості і, без такої свідомості нема нації, а без свідомої нації — нема державності, як найвищої громадської організації, в якій вона отримує найповнішу змогу свого всебічного розвитку й виявлення, — наголошував Іван Огієнко. — Літературна мова — це найцінніше й найважливіше оруддя духовної культури та найміцніший елемент єдності нації, а тому всі народи оточують її найпильнішою опікою» [1, с. 12].

Для нас, українців, вкрай важливо поглиблювати морально-світоглядні засади консолідації усіх країв (регіонів), адже ми не лише будуємо свою державу, а й відроджуємо себе як націю, яку впродовж віків закабалювали, духовно і фізично нищили всі наші сусіди. Тому «українцям потрібно, нарешті, по-справжньому полюбити свою Батьківщину, — наголошує киянка Оксана Харченко. — Розбудити в собі націоналіста, патріота». Усупереч підступним діям зовнішніх і внутрішніх недругів у південній і східній частинах України виразно зростає усвідомлення української ідентичності і належності самих себе до держави «Україна». І на Півдні, і на Сході важливі суспільні проблеми люди вже звикли оцінювати, виходячи з того, вигідно чи не вигідно це Україні і чи не ставиться під сумнів її незалежність. Соціологи кажуть, що відбувається «певне зростання розуміння України як соборної держави з регіональними особливостями». Історичний час вимагає від кожного з нас, українців, кожного громадянина України незалежно від національності поглиблювати державницьке мислення, плекати відчуття соборності України на морально-духовних

заасадах, зайняти гідну, однозначну, безкомпромісну позицію щодо українських національних інтересів.

Додаток

ТЕМИ коментарів для студентів IV курсу спеціалізації «Журналістська робота на радіо» із книжки Івана Огієнка «Наука про рідномовні обов'язки»

1. Рідна мова — то найголовніший наріжний камінь існування народу як окремої нації: без окремої мови нема самостійного народу.
2. Найголовніший обов'язок кожної держави — всіма можливими силами дбати про якнайкращий розвиток спільної для всіх племен її народу літературної мови як найміцнішої основи для духовного об'єднання.
3. Кожна держава, що дбає про своє майбутнє, мусить давати своїм меншинам повну змогу нормально розвивати свої літературні мови.
4. На кожному кроці й кожної хвилини охороняй честь своєї рідної мови, як свою власну, більше того — як честь своєї нації. Хто не береже чести своєї рідної мови, той підкопує основи своєї нації.
5. Хто в родині своїй розмовляє нерідною мовою, той стоїть на дорозі до мовного винародовлення, — найбільшого непростенного гріху супроти свого народу.
6. Де б ти не жив — чи в своїм ріднім краю, чи на чужині, — скрізь і завжди мусиш уживати тільки однієї соборної літературної мови й вимови, тільки одного спільного правопису. Тим ти покажеш, що ти свідомий син своєї об'єднаної нації.
7. Хто цурається рідної мови, той у саме серце ранив свій народ.
8. Як про духовну зрілість окремої особи, так і про зрілість цілого народу судять найперше з культури його літературної мови.
9. Кожен інтелігент, що публічно промовляє: зі сцени, в церкві, в суді, в школі на зборах, на відчитках і т. ін., зобов'язаний промовляти тільки соборною літературною мовою й вимовою.
10. Письменник, що не знає своєї соборної літературної мови, тільки шкодить рідній культурі, бо для всенационального культурного добра не працює.
11. Особа, що не знає добре своєї соборної літературної мови та своїх рідномовних обов'язків, не може бути робітником пера.
12. Пам'ятаймо: хто міцний у рідній мові, той міцний і в батьківській вірі.
13. Священик, що промовляє в церкві не рідною мовою вірних, приносить їм найбільшу кривду, бо не промовляє до душ вірних і не буде їх.
14. Народ, позбавлений рідних шкіл, позбавляється тим найсильнішого двигуна свого духовного розвитку й засуджується на культурне і національне каліцтво.
15. Особа, що не зросла на рідній мові, загублена для нації, бо ціле життя буде безбатченком, і справи рідної нації будуть їй чужі.
16. Хто не говорить рідною мовою й не знає своєї соборної літературної мови, той ніколи не буде правдивим патріотом для свого народу.
17. Найсвятіший і найперший обов'язок кожної матері — навчати своїх дітей рідної мови й зашепити їм правдиму любов до неї.
18. Вся молодь мусить добре усвідомити собі, що її найперший обов'язок перед своїм народом — навчитися соборної літературної мови й вимови, і тим прищепити собі почуття національної єдності.
19. Кожен юнак чи юнка, що не знають бодай найголовніших рідномовних обов'язків, не є свідомі члени нації.

20. Студент, що не знає своєї соборної літературної мови, чинить злочин супроти свого народу й стає йому зайвий, бо не має найсвятішого почуття — почуття одности нації.
21. Урядники на державній та громадській службі мусять добре знати свою соборну літературну мову й вимову та свій соборний правопис.
22. Хто забуває чи не шанує рідну мову, той рве зв'язок із Батьківщиною й тим дошкульно зраджує її.
23. Сумлінно навчай дітей своїх рідної мови й рідномовних обов'язків. Пам'ятай, що невиконання цієї заповіді стане найбільшим непростим гріхом твоїм супроти Батьківщини.
24. Кожний член мішаного подружжя, коли не хоче винародитися, мусить виконувати всі рідномовні обов'язки свого народу.
25. Мова — то серце народу; гине мова — гине народ.

Література:

1. Франко І. Поза межами можливого // Збір. тв.: У 50 т. — К., 1986. — Т. 45. — С 276—285.
2. Франко І. Що таке поступ? // Збір. тв.: У 50 т. — К., 1986. — Т. 45. — С. 300—348.
3. Франко І. Одвертий лист до галицької української молодезі // Збір. тв.: У 50 т. — К., 1986. — Т. 45. — С 401—409.
4. Іван Франко про мову // Каменяр -2005. — №4—5, жовтень.
5. Огієнко І. Наука про рідномовні обов'язки. — Львів, 2001.
6. Грушевський М. Про українську мову і українську школу. — К., 1991.
7. Павличко Д. Будівничий української державності. Кілька актуальних порад народів від Івана Франка // День. — 2006. — 12, 15 серп.
8. Павличко Д. Українська національна ідея: Статті, виступи, інтерв'ю. Документи. — К., 2004.
9. Денисюк І. Національні питання в полеміці «між своїми» // Каменяр. — 2006. — № 3—4, квітень—травень.
10. Наконечний Є. Украдене ім'я: Чому русини стали українцями / Передмова Я.Дашкевича. — 3-є, доп. і випр. вид. — Львів, 2001.
11. Гринів О. Спокута Малоросії: державотворення без парадоксів. Непретензійні нотатки. — Львів, 2001.
12. Вівчарик М.М., Капелюшний В.П. Українська нація: витоки, становлення і сьогодення. — К., 2003.
13. Коновець О. Український ідеал: історичні нариси. Діалоги. — К., 2003.
14. Лесюк М. Доля моєї мови. — Івано-Франківськ, 2004.
15. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. — К., 2004.
16. Лизанчук В. Завжди пам'ятай: Ти — Українець! — 2-е доповн. вид. — Львів, 2001.
17. Лизанчук В. Не лукавити словом. — Львів, 2003.
18. Лизанчук В. Кайдани ще кують. — Львів, 2004.
19. Лизанчук В. Мова — основа ідентифікації нації // Українське слово. — 2006. — 16-22 серп.
20. Лизанчук В. Чи можна поєднати націоналізм і глобалізм? // Дзеркало тижня. — 2004. — 7-13 серп.
21. Лизанчук В. Хай стане слово на сторожі // Урядовий кур'єр. — 2006. — 3 серп.
22. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. — Дрогобич, 1994.
23. Федик О. Мова як духовний адекват світу (дійсності). — Львів, 2000.
24. Загітко А. Слово у душі — душа у слові. Розповіді за сторінками авторської програми «Мова рідна, слово рідне...» (1989-1996 рр.) — Донецьк, 1997.
25. Кононенко І.В. Національно-мовна картина світу: зіставний аспект (на матеріалі української та російської мови) // Мовознавство. — 1996. — № 6.

26. Погрібний А. Розмови про наболіле, або Якби ми вчилися так, як треба... — К., 2000.
27. Фаріон І. Мова як духовно-національний феномен // Мовні конфлікти і гармонізація суспільства: Матеріали наукової конференції 28-29 трав. 2001 р. — К., 2002.
28. Горбачук В.Т. Барви української мови. — К., 1997.
29. Дзюба І. Дещо про культурологію в Україні // Літературна Україна. — 2003.
30. Грабовський В. Будьмо сильними і мудрими // Літературна Україна. — 2006. — 24 серп.
31. Левицька Г., Ящембська І. Культура — під загрозою! Дещо про дотримання журналістської етики // Літературна Україна. — 2006. — 7 верес.

Список використаних джерел:

1. Огієнко І.І. Наука про рідномовні обов'язки. — Львів, 2001. — 60 с.
2. Франко І. Поза межами можливого // Збір. творів: У 50 т. — К., 1986. — Т. 45. — С. 276-285.
3. Націоналізм як суспільний феномен. Енциклопедичний словник. — Донецьк, 1997.
4. Етнічний довідник: поняття та терміни. — К., 1997.
5. Політична наука. Словник: категорії, поняття і терміни. — Львів, 2003.
6. <http://st.zu.edu.ua/polit/slovnuk.htm>
7. Короткий оксфордський політичний словник. — К., 2005.
8. <http://uk.wikipedia.org/wiki/Націоналізм>
9. Міхновський М.І. Самостійна Україна // Націоналізм: Антологія. 2-ге вид. / Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. — К., 2006.
10. <http://ukrstor.com/maslovskij - vse.html>.
11. <http://www.sonyah.narod.ru>.
12. Лизанчук В. Кайдани ще кують. — Львів, 2004.
13. Франко І. Одвертий лист до галицької української молодіжі // Збір. творів: У 50 т. — К., 1986. — Т.45. — С. 401-409.
14. Лизанчук В. Завжди пам'ятай: Ти — Українець! — 2-ге доповн. вид. — Львів: Мальва, 2001. — 680 с.
15. Козуля О. Жінки в історії України. — К.: Український центр духовної культури. — 1993. — 450 с.
16. Сербенська О. А. Культура усного мовлення. Практикум: Навч. посібн. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 216 с.
17. Кость С. Західноукраїнська преса першої половини ХХ ст. — Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. — 514 с.
18. www.5tv.com.ua/fogum/index.php?showtopic=5656
19. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. — К.; Ірпінь: Перун, 2007. — 1735 с.
20. Дашкевич Я. Націоналізм і демократія//Ратуша. — 1993. — 8 черв.
21. Міхновський М. Націоналізм — всесвітня сила // Націоналізм. Антологія. — К.: Смолоскип, 2000. — 590 с.
22. Кириченко І. Країна виплеканого зрадництва, або Дещо про світоглядну недолю українців // Дзеркало тижня. — 2008. — 27 верес.
23. Липинський В. Націоналізм, патріотизм і шовінізм // Поступ. — 1927. — № 1-2.
24. Лизанчук В.В. Не лукавити словом. — Львів, 2003. — 560 с.
25. Берк Е. Релігія і громадянське суспільство // Консерватизм. Антологія. — К.: Смолоскип, 2000. — 598 с.
26. Мороз В. Концепція світового українця // <http://www.ukrnationalism.org.ua/publications/?n=1422>

27. Ленкавський С. Український націоналізм. Том 1 / За ред. Олександра Сича. — К.: Лілея НВ, 2002. — 600 с.
28. Сергієнко І. Лист до редакції // Українське Слово. — 2008. — 10 груд.
29. Лизанчук В.В. Чи можна об'єднати націоналізм і глобалізм? // Дзеркало тижня. — 2004. — 13 серп
30. Ентоні Д. Сміт. Націоналізм. Теорія, ідеологія, історія. — К.: К.І.С., 1994. — 170 с.
31. Гризун А. Мова про мову. Проблема №1 // Кримська світлиця. — 2008. — 27 червня
32. Качкан В. Вічний, як народ // Слово Просвіти. — 2009. — 5-11 берез.
33. Левус А. Зупинити рейдерську атаку на націоналізм // Українське Слово. — 2009. — 4 берез.

The nationalism as above party phenomenon, its modern features in a context of development of the Ukrainian power is considered; in student's materials is commented Oksana Harchenko's letter from Kyiv «Wake in itself the nationalist».

Key words and word-combinations: ideologi, nationalism, patriotism, mass media, the Ukrainian language, culture, morals, spirituality, national consciousness, the state thinking.

Отримано: 3.04.2009 р.

УДК 811.161.2'38

Л. Марчук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

СИНЕРГЕТИЧНА ОСНОВА ЕПІСТОЛЯРНОГО СТИЛЮ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Українська епістолярна спадщина багата й різноманітна, тому що умови бездержавності народу часто змушували його найвидатніших представників, діячів культури, політиків висловлювати свої думки, пропагувати і обстоювати ідеї у спосіб листування з найближчими, довіреними особами, однодумцями, друзями. У досліджуваних листах відображено типові для українського епістолярію структурно-семантичні ознаки, які творчо перероблені в конкретних текстах. Кожен лист можна розглядати як окремий завершений акт комунікації.

Ключові слова і словосполучення: епістолярій, епістолярна формула, епістолярний стиль, етикет.

Епістолярій не раз привертав увагу дослідників через можливість глибше пізнати національну історію, історію національної мови й літератури, специфіку міжособистісних відносин українців і питомі національні риси, позначені на індивідуально-стильовій манері адресанта, бо, образно кажучи, листи мають «на собі не лише сліди чорнила і олівця, а й відбиток чисть душі... адже обмін листами — це принаймні розмова двох споріднених осіб» [16, с.13]. Так, наприклад, ілюстрацією є листування між Іваном Огієнком (митрополитом Іларіоном) та цвітом української інтелігенції в еміграції Годосем Осьмачкою, Докією